

TMT 60. évfolyam (2013) 4. szám, 179.o.

Bemutatjuk a Lukács Archívumot

Székely Mária

A Lukács Archívum (LAK) a pesti Duna-part egyik, pompás lépcsőháza miatt a látogatók által igencsak megcsodált Bauhaus-épületének ötödik emeletén, Lukács György egykori lakásán található. Megalakulása, amelyre lényegében mindjárt a filozófus halála után sor került, a korabeli felsőbbség egy – Lukács hírnevét akceptáló – nagyvonalú döntésének köszönhető, valamint annak, hogy a filozófus 1971-ben bekövetkezett halálakor könyvtára és kéziratos hagyatéka végrendeletének megfelelően a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) tulajdonába került.

Számokban kifejezve a hagyatéki könyvtár mintegy 8000 kötetet ölel föl, a folyóirattár mintegy 4000 dokumentumot. A publikált írásokon túl a LAK körülbelül 10 000 irategységnyi kéziratos anyagot, 15 000 levelet, 1200 fotót, valamint film- és hanganyagokat is őriz. A gyűjtemény nem hagyatéki része a Lukács halála óta beszerzett, róla szóló másodlagos és egyéb filozófiai szakirodalom, mintegy 10 000 könyv és folyóiratszám.

A Lukács-hagyatékek persze nem ezek miatt a különben imponáló számok miatt érdekesek, hanem elsősorban a kéziratok és levelek okán, melynek gazdagsága nem kis részben a lukácsi pálya egy különös epizódjának, egy sokszor elregélt véletlennek köszönhető, annak tudniillik, hogy a filozófus halála után egy heidelbergi bank széfjéből előkerült egy Lukács által 1916-ban ott biztonságba helyezett koffer, több kötetnyi levelezéssel, illetve kézirattal, ez utóbbiban például az addig csak hallomásból ismert *Heidelbergi esztétika és művészetfilozófia* kézírataival.

Impozáns névsor adódik a hátrahagyott levelezést áttekintve: a LAK őrizi Lukács *Paul Ernsttel, Ernst Blochhal, Emil Laskkal, Georg Simmellel, Max Weberrel* stb., a háború utáni évekből pedig számos íróval, tudóssal és politikussal (*Thomas és Heinrich Mann-nal, Heinrich Böll-lel, Erich Fromm-mal, Max Horkheimerrel, Jean-Paul Sartre-ral, Jürgen Habermasszal, Polányi Károlyval* stb.) folytatott levelezésének dokumentumait.

Más szempontból érdekes, de ugyancsak értékes a hagyatéki könyvtári része, nem is csak azért, mert számos könyvészeti különlegesség található a polcokon – azon túl is, ami Lukácsról lévén szó nem meglepő, tudniillik hogy a könyvtárban megvan az első *Hegel-* vagy a két alapvető *Goethe*-összkiadás. A LAK nem pusztán könyv- és kézirattár, hanem múzeum is, és ez nemcsak annyit tesz, hogy lényegében érintetlen maradt Lukács dolgozószobája, és föllehet az archívumban néhány további bútordarab is valamikori háztartásából, de sajátos megvilágításba helyezi a könyvanyagot is, amelynek egyik, a látogatók figyelmére számot tartó érdekessége a *könyvek térbeli rendje*, tudniillik hogy azok mintegy a munkához sorakoznak föl: a sűrűn forgatott-idézett kötetek az íróasztal közvetlen közelében találhatók – a plafon alatt, a hátsó sorokban a (Lukács számára) talán csak bizonyos összefüggésben érdekes szerzők művei rejtőznek. A filozófiai könyvtárrész másik sajátos vonása, hogy Lukács, aki pályája során többször volt kénytelen megválni könyveitől, érzékelhetően igyekezett rekonstruálni elveszett könyvtárait, lehetőleg abban a kiadásban megszerezve a fontosnak tartott műveket, amelyekből évtizedekkel korábban idézett.

Az archívum egyéb hagyatéki anyagokat is őriz, vagy mert természetszerűleg odatartoztak (pl. *Lukács Györgyné* hagyatéka), vagy mert maga Lukács őrizte meg őket (és a már említett heidelbergi széfől kerültek elő, pl. *Popper Leóé, Zalai Béláé*); bizonyos anyagok pedig utóbb, a kutatás során kerültek az archívumba (*Fogarasi Béla, Hatvany Lajos* stb.), de találhatók a LAK-ban kéziratok *Balázs Bélától, Benedek Marcelltól* és *Thomas Mann*tól is. Mindkét anyagrészt bővíthet. Ilyesfajta bővülés köszönhető annak például, hogy halála előtt nagy dokumentum- és fénymásolat-gyűjteményt (benne a berlini és moszkvai magyar emigráció anyagaival) adott át a LAK-nak *Illés László* irodalomtörténész.

Az MTA Filozófiai Intézet keretében működő LAK megalapítását követően megkezdődött a hagyatéki anyag feltárása (a könyvtári és a levéltári anyag nyilvántartásba vétele). Ugyanakkor elindult elsősorban a váratlanul előkerült heidelbergi kéziratok kiolvasása és kiadásra való előkészítése. Ezt a munkát Lukács egykori tanítványai, illetve az ő tanítványaik végezték, ennek eredményeképpen jelent meg a *Luchterhand* életműsorozatának, később a Magvető Kiadó életműsorozatának keretében a *Heidelbergi esztétika* vagy a több nyelven is megjelentetett ifjúkori levelezéskötet.

Már a tanítványok emigrációja után, 1978-ban a LAK átszerveződött, igazgatója tudományos munkatársakat verbuvált a Lukács-kutatás kiszolgálására, illetve a kiadás tudományos háttérének megteremtése érdekében. Folytatva a hátrahagyott kéziratok publikálását a LAK elindította az *Aus dem Nachlass von Georg Lukács* című sorozatot [1], amelyben (egy kritikai kiadás megelőlegzéseként) eredeti nyelven (magyarul és németül) jelentek meg Lukács olyan kézirataiban maradt munkái, mint a *Drámakönyv* korai változata, két fasizmust elemző, könyv terjedelmű tanulmány, illetve a fiatal Lukács – később számtalan nyelvre lefordított – naplója stb. A műhelymunkák, a "Lukács és...", típusú dokumentumok, háttéranyagok számára a LAK Archívumi füzetek címmel egy másik sorozatot is kiadott (levelezés- és hatástörténeti kötetek stb.). [2]

A '90-es években induló, a LAK-ban szerkesztett *Alternatívák* sorozat (21 kötet) olyan kortárs filozófiai és társadalomtudományi munkák megjelentetésére vállalkozott, amelyek ilyen vagy olyan formában, de mégiscsak Lukács-hoz vagy a LAK-hoz köthetők. Legsürgetőbb feladatának azonban a Lukács-tanítványok valaha részben kézirataiban maradt írásainak – köztük a Lukács-kutatás alapműveinek – megjelentetése mutatkozott; így jelentek meg újra, illetve először magyarul *Heller Ágnes, Fehér Ferenc, Márkus György, Vajda Mihály* Lukács-tanulmányai vagy *Radnóti Sándor* Walter Benjamin-monográfiája; de a sorozat tágabb keretek között is támogatta a kortárs filozófiai kutatást. [3]

A LAK-ban folytatott munka során főlhalmozódott fordítói, textológiai, szerkesztői tapasztalat és kapacitás, illetve a filozófiai kutatással való kapcsolat eleven szükséglete magával hozta, hogy a LAK-ban otthon kapott több Lukács-hoz közvetlenül nem kapcsolódó projekt is; ennél fogva a LAK bábáskodott vagy 80 kötet megjelenésénél, például az Osiris Kiadó *Heidegger- és Kant-életműsorozatánál*, *Nietzsche Zarathustrájának* újrafordításánál és a mű keletkezésének idejéből származó jegyzetfüzetek kiadásánál, a Fehér Ferenc-összkiadásnál stb.

A közelmúltban a LAK online hozzáférhetővé tette a teljes Lukács-levelezés katalógusát; elkészítette az 1945 utáni válogatott levelezés szkennelt változatát, és megkezdte kiadásra előkészítését; internetes publikálásra készen áll Lukács 20-as évek eleji cikkeinek első magyar nyelvű gyűjteménye; megkezdődött a hagyatéki könyvtár digitális katalógizálása. Tervben maradt egyelőre a korai Lukács-levelezés feltárása (a másolat nélkül készült levelek felkutatása a levelezőpartnerek hagyatékából) és kiadásra előkészítése, valamint a szövegek internetes elérhetővé tétele.

A LAK 1991-ben az *MTA Könyvtárhoz (MTAK)* került, majd 15 év múlva ismét a Filozófiai Intézetbe helyezte az MTA vezetése. Onnan 2012 januárjától került ismét a Könyvtárhoz, azóta az MTAK (mai nevén *MTA Könyvtár és Információs Központ*) *Tájékoztatói és Olvasószolgálati Osztályhoz* tartozó különgyűjteményként működik, két, könyvtárosi beosztásban dolgozó munkatárssal.

A LAK rendszeresen fogad hazai és külföldi vendégeket; segítséget nyújt a kutatómunkát végző tudósoknak és egyetemistáknak, tájékoztatással és anyagokkal szolgál kiadóknak, múzeumoknak, magánszemélyeknek, és fogad alkalmi látogatókat is. Rendszeresen ad keretet külföldi vendégprofesszorok (pl. *Andrew Feenberg, Manfred Frank*) előadásainak és szemináriumoknak.

A LAK hetente háromszor, hétfőn, szerdán (9–13, 14–17 óráig) és pénteken (9–12-ig) tart nyitva; a szorosabb időbeosztásra kényszerülő külföldi kutatók számára megbeszélés szerint más időpontban is.

Jegyzetek

1. *Lukács György hagyatékából*, 8 kötet az Akadémiai Kiadóval közös kiadásban: *A drámairás főbb irányjai a múlt század utolsó negyedében*, 1980; *Napló – Tagebuch (1910-11) / Das Gericht (1913)*, 1981; *Wie ist die faschistische Philosophie in Deutschland entstanden?*, 1982; *Wie ist Deutschland zum Zentrum der reaktionären Ideologie geworden?*, 1982; *Dostojewski. Notizen und Entwürfe*, 1985; *Demokratisierung heute und morgen*, 1985; *Versuche zu einer Ethik*, 1994; *Heidelberger Notizen*, 1997
2. 14 kötet: *Balázs Béla levelei Lukács Györgyhez – Egy szövetség dokumentumai*, 1982; *Béla Zalai: Allgemeine Theorie der Systeme*, 1982; *Lukács-recepció Nyugat-Európában (1956–1963)*, 1983; *Ernst Bloch und Georg Lukács – Dokumente zum 100. Geburtstag*, 1984; *Bauer Hilda: Emlékeim. Levelek Lukács-hoz*, 1985; *Ladislav Radványi: Der Chiasmus*, 1985; *Írástudó nemzedékek. A Polányi család története dokumentumokban*, 1986; *Mesterházi Miklós: A messianizmus történetfilozófusa. Lu-kács György munkássága a húszas években*, 1987; *Béla Fogarasi: Parallele und Divergenz*, 1988; *Az ifjú Lukács a kritika tükrében. Der Junge Lukács im Spiegel der Kritik*, 1989; *Ist der Sozialismus zu retten? Briefwechsel zwischen Georg Lukács und Werner Hoffmann*, a T-Twins Kiadóval, 1991; *Dialógus a művészetről. Popper Leó írásai – Popper Leó és Lukács György levelezése*, a T-Twins Kiadóval, 1993; *Mannheim Károly levelezése*, az Argumentum Kiadóval, 1996; *Vallatás a Lubjankán. Lukács György vizsgálati ügyiratai – életrajzi dokumentumok*, az Argumentum Kiadóval, 2002
3. *Budapesti Iskola I. Fehér Ferenc és Heller Ágnes tanulmányai Lukács Györgyről*, szerk. Kardos András, a T-Twins Kiadóval közösen, 1995; *Budapesti Iskola II. Márkus György és Vajda Mihály tanulmányai Lukács Györgyről*, szerk. Kardos András, a T-Twins Kiadóval közösen, 1997; *Radnóti Sándor: Krédó és rezignáció*, az Argumentum Kiadóval közösen, 1999. – *Ebben a sorozatban jelent meg továbbá a T-Twins, illetve az Argumentum Kiadóval való együttműködésben: Bence György–Kis János–Márkus György: Hogyan lehetséges kritikai gazdaságtan?*, 1992; *Almás Miklós: Anti-esztétika*, 1992; *Márkus György: Kultúra és modernitás*, 1992; *Vajda Mihály: A posztmodern Heidegger*, 1993; *Bacsó Béla: Határpontok*, 1994; *Hévízi Ottó: Alaptalanul*, 1994; *Nyíri János Kristóf: A hagyomány filozófiája*, 1994; *Tallár Ferenc: Korlátozott szkepszis*, 1994; *Balassa Péter: Majdnem és talán*, 1995; *Mesterházi Miklós: Renault Clio – Védőbeszéd a történetfilozófia tárgyában*, 1995; *Ludassy Mária: "Sem velem, sem nélkülem"*, *Változatok a szabadság témájára*, 1996; *Fodor Géza: Zene és színház*, 1998; *Fehér Ferenc–Heller Ágnes: Marx és a modernitás*, 2002; *Mészáros István: József Attila és a modern művészet*, 2004; *Agárdi Péter: "...a múltat be kell vallani"*, 2006; *Mesterházi Miklós: Az irigységről*, 2006; *Lendvai L. Ferenc: A fiatal Lukács (Útja Marxhoz)*, 2008; *Sziklai László: Megélt esztétika*, 2010.

Beérkezett: 2013. III. 22-én.

Székely Mária könyvtáros.

A cikk a következő címen érhető el:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=5766&issue_id=547